

אמנות בירושלים

ציור קירוני

בציור הארצי-ישראלי ניכרת בזמן האחרון נטיה לטפח את הציור הקירוני, וכבר נעשו בתחום זה כמה נסיונות בעלי ערך, אם כי רק התחליים, מתוך גישוש וחיפוש. סבורני כי נטיה זו נובעת מתוך הרגשה נכונה. אחדים מצעירינו מרגישים, כנראה, כי ציור הקיר יש בו, מצד אחד, כדי לענות לצורך סמוי מן העין, הגלום בתפיסה היהודית של האמנות הפלאסטית, וכי מתאים הוא למנטאליות של היהודי, המבקש באמנות לחיות חגיגות לחיים ולמוסדות החברה, יותר משהוא מבקש לראות בה תחום אבסטרקטי בצדן של החברה והמציאות, כתפיסת יפת. ואמנם כל גילויי האמנות הפלאסטית של היהדות בדורות שעברו — כגון ציורי "המזרח" וגילופי ארון הקודש, וכן ציורי בתי הכנסת העתיקים, — מן הסוג הזה היו; ומצד שני, הלא דוקה ציור הקיר, כחלק פנימי של מוסדות הציבור, עשוי להחדיר את היסוד ה"אמנותי" לתוך החייה החברה יותר מ"שיוכל לעשות זאת הציור המוטלטי, שהוא נפרד מחיי הכלל ומסוגר ב"רשות הפרט או בבית הנכות. אילו נעשה מנהג אצלנו לצפות את הקירות של אולמי הקונצרטים, התיאטרון ו"הקולנוע, בנייני המוסדות הממלכתיים והמפלגתיים, מרכזי התרבות והאספורט וכו', באפריסקאות על נושאים היסטוריים, לאומיים, או לקחים מן המציאות של תקופת-ההתהוות הרת-העמיתות ש"לנו, למען קבוע אותה למשמרת, ל"זכרון הדורות, במשטח-ציור מעשי ידי אמנים כאלה, שנשמט היהדות היא ממשלת חיה להם, כי אז היה בזה משום הישג תרבותי שבהמשכיות לאומית בישראל. ביחוד היה דבר זה יכול לסייע להחיות ולהמחיש את זכר עברנו ה"קרוב והרחוק שבשיל הדורות שיבואו אחרינו כאן בארץ.

מובן מאליו כי לא עצם דבר מצי-אותו של ציור קירוני הוא העיקר לגבי חידוש אמנות-תרבותי כזה אצל לנו, אלא המהות והצורה שהוא יקבל הן העיקר. אם יבוא צייר ויעלה על קירות-מוסדות ציורים בעלמא, שנושאייהם וסגנונם לא צמחו מתוך צורך עמוק והרגשה נכונה של קשר פנימי בין ההווה הארצי והחברתי שלנו ובין שרשי הרחוקים, הגנוזים בהמשכיות

ההיסטורית — אז לא יהיה לציור קירוני זה שום ערך יצירתי-תרבותי ואי-אפשר יהיה לראות בו אלא משחק אסתטי חיצוני גרידה, שאינו מעלה ואולי אף מוריד. נמצא כי רק המזיגה הנכונה של הצורה (האילוסטראטיבית-הסמלית) עם התוכן (המושגי והרגשי) היא הקובעת את ערכו של ציור קיר וזי בשבילנו. ומהבחינה הרוחנית ה"זאת אסור להם לאמנינו להסיח דעתם כל אימת שהם גיגשים אל ציור מסוג זה. ציירי-קיר ואפריסקאות שאין עמם רקע רעיוני ושחר רוחני לא יהיו אלא "ברכה לבטלה".

תערוכת חנה לרנר

בין הנסיונות שנעשו להגיע לציבון של ציור קירוני ישראלי יש לציין את עבודותיה של חנה לרנר. תערוכתה בבית האמנים הירושלמי הראתה את נטייתה לדיקוראטיביות, המתגלית אפ"י לו בציורי גוף ריאליסטיים שלה, כגון "גוף צפת", ויחד עם זה — את נטייתה לרעיונות שבנושא. מזיגה זו היא היא שהגיעה אותה לציבון קירוני, רוב עבודותיה בתערוכה זו נראות כאילו באו במקום ציור קיר, כלומר — מאן קיר רות היא מציינת על הבד כמו שהיתה רוצה לצייר על הכותל. כדי להשיג רושם של רקע טיח היא משתמשת לפעמים בצבעי טמפרה קרים, כגון בתמונה "קאריאטידות מתמוטטות", וכל מקום שהיא מבקשת להגביר את הציבון הקירוני היא יודעת לוותר על ה"ריאליזם", והיא מבקשת לבנות את התמונה על ציר של איזו אידיאה, סמלית או היסטורית, שתצדיק גלילת יריעה "רעיונית" מן החיים הטבעיים ("קטיף"), הלאומיים ("העולים לציון"), או ה"ספרותיים" ("קוהלת", "שיר השירים"). ואיני יכול להמנע כאן מנקיטת עמדה שלילית בהחלט כלפי אלה מבין הציירי רים או המבקרים שלנו, הדוגלים בשם ה"רעיונות-לשמה", אשר "רעיוניות" ב"אמן היא להם גימיק מספיק כדי לזלזל להפחית מערכו של כשרון במקום ש"ישנו באמת. ואם רושם ציורה של חנה לרנר מעורר בי הסתייגות, הרי זה בכל"אופן לא בגלל הרעיונות שבו, אלא בעטייו של מין ליקוי שבשיווי המשקל בין היסודות של ציורה מבחינת עצם איכותו הציורית.

ה. לרנר מנסה להגיע לכלל אופי קירוני על ידי שהיא מוסיפה לדמויו"תיה לחית הכללה דיקוראטיבית-תיאט

ראלית, או צורתית-מותנית וסמלית (כגון ראשי הקאריאטידות הנ"ל, ה" מסוגננים קלאסית, או ידיהן ורגליהן המיתולוגיות, כשל נאראיידות), כעבר" דות "קירוניות" אחרות היא משתמשת בסממני-דוג, הנותנים צבעי "צורת", כאשר למדה בהיותה בביה"ס לאמנות בווארשה, עיר מוצאה, מקים שם סגולה לה אמנם ידיעה טכנית נרחבה ומוב"הקה, אבל גם העטתה על כלכול ה" צבעים שלה משהו מאותו עמיעם פוגם, המציין על פי רוב את ציורם של אמנים בינוניים ברוסיה ופולין, וכן ב"פר" בינציות" אחרות, שלא זכו לאותו גיבוש וזיכור ציורי אחרון, שהיה נחלת הציור הצרפתי בלבד. צבעיה של ח. לרנר דחוסים במקצת, עמוסים עד ללא אור, וכתוצאה מזה אתה מוצא בעבודותיה, זה בצד זה, ביצוע מחושב ומדוקק להפליא של הפרטים של תגים קטנים שבתמונה, יחד עם כובד ואטימות של כלל התמונה, ותכונה זו היא המקלקלת את השורה גם לגבי האופי הקירוני, שהיא מבקשת לאצול לציורה: כי ה" ציור הקירוני זקוק למבנה מרווח, מכליל, בהיר-חלל ובורר-דמות. הרועה בשושיים", "הקטיף", וביחוד "העולים לציון", ה"ן דוגמאות לשאר זה ש" בעיטת צבעיה הכבדה, המעכב אותה מליתן ציור קירוני אמתי — ומבחינה זו נראית לי עבודתה הנאה, "קוטיפי תאנים" כקרובה לאופי קירוני יותר מכל שאר עבודותיה מסוג זה.

איני רואה את עצמי רשאי להוציא משפט על כשרונה של ח. לרנר על סמך תערוכתה זו בלבד, שאינה מייצגת אלא ראי אחד של עבודתה. לכן אציין רק בדרך השערה גרידה, שנדמה לי כי עיקר כוחה הוא בתחום ציור "ה" דומם", אשר מצד אחד הוא מרשה מידת מה של עיבוי צבעים וצפיפות-שטחים עם מיעוט אור, ויחד עם זה הוא מניח מקום לדיקוראטיביות, ואפילו להעדר הביטוי הנפשי. ואמנם "דומם" אחד שבתערוכתה, כאילו מאשר השע"רה זו. מצד שני, עבודות כגון "הכסא הריק", המכוון לכאורה אל האמוציני" וביחוד כגון "האבטופורטרט" הטוב שלה, מעידות כי עוד לה לציירת זו צדדים אחרים, נוסף על בקשת הדיקור"ראטיביות והקירוניות שלה.

תערוכת באגנאפיס

התערוכה הריטרוספקטיבית של ה" צייר הישיש וילהלם שוקן באולמ"ה" אגפים של בית האמנים בירושלים — ההגדרה של "באגנאפיס" ציורי יא"ה לה. היא נערכה ביזמתם של קבוצת חברים, שחפצו לעשות נחת רוח לאמן הוקן במלאת לו שמונים שנה. העבודות ש" בתערוכה זו (ובן אקווארלין ומיעוטם

שמן, בצירוף כמה רישומים וחיתוכי" (עץ) — כחלקן הגדול נעשו עוד ב" גרמניה, ארץ מוצאו של האמן, ורק חלק מהן נוצר כאן בארץ, אבל גם הללו נראות כהמשך ישר של ציורו "דהתם". ואמנם חותמה של תקופה שעברה טבוע בציור זה, שעינו מעור" פלת במקצת, בכל בהירותה הצבעונית, כאילו המראות שבו מגיעות אליך מ" כעד לדוק של א"ד קל, הפרוש עליהם להרחיקם ולאצול לרפיונם המעודן כעין צביון של אימפרסיוניזם שבכונת" מכון, אבל קלוש במקצת, וכמין א" כות של כלליות-הרושם, של יחסית-ואר הפוסחים על ייחוד-הדמות.

לא כל העבודות שוות כאן בערכן. פה ושם נראה נוף תמים-שלווה — על חוף המים הקיצי מבהיקה בין השיחים דמות עירום רכה מטושטשת, רומאני" טית, בצעיה-אודם — אבל רבות מבין התמונות כאן מעידות על תובבנות — חיבבנות נלבבת, עמוקה וכנה, המלווה גם ידיעה טכנית טובה עם אהבת ה" יופי — ונשארת בכל זאת "כלי שני", פרי התרשמות אסתטית וגישושים עק" שניים של אחד אלקטיקן, היוצא בעק" בות הגדולים ממנו וכאילו ויתר מ" ראש על מקוריות מרוב אהבה אל ה" יצירות הגדולות שבעין. רבות הן ה" השפעות, הניכרות כאן — הנעמוד ונמנה את כולן? יש כאן רומאנטיות גרמנית, מתקופת מינכן, שנתאהבה ב" חמדת האירוס של האסכולה הצרפתית ויצאה ללקט את פירוריה. אבל יש כאן גם יכולת של אמן-הרישום — רישומים אחדים שבתערוכה מעלים את ההשע"רה, שהרישום הוא אולי כוחו העיקרי של אמן זה. כעוד שאר הצורות ה" פלאסטיות משכו אותו דוקה בגלל שלא היו תעודתו העיקרית (הלא יהיה כדבר הזה!).

עולם ששקע, הולך ונעלם, הולך ונשכח, והוא נתלה ונאחו עוד אך בדיהם של אמנים זקנים, שרידי ימים שנראים לנו רחוקים, אם כי אך תמוך היו "ההתה", הוה מלא רטט ונלחם על קיומו ועל החידוש שבו. החידוש נתישן, ויש שהוא מעורר בת צחוק של עתק על שפתי בני נעורים, המדמים כמיהו עוד לא היה לעולמים. בני ה" נעורים אכזרים הם, וספק הוא, אגב, אם יש עוד כיום הזה מקום בעולם, אשר בו לא תכריע זו "האכזריות" של

ההווה השליט את הכף, למנוע את עצם אפשרותה של תערוכה מתוך יראת" כבוד גרידה — תערוכת "באגנאפיס" כזאת. ואם הדבר הזה אפשרי הוא אצי" לנו, אם האכזריות הטבעית לא דחתה מפניה כליל את קורטוב הפיאטט ה" אחרון — הרי זה סימן טוב לנו. כן, סבורני פי סימן טוב הוא.

מפעל שבוע התנ"ך

מפעל שבוע התנ"ך התחיל ביום ה" שבת, כ"ו אייר ועד כה נתקיים מחזור הרצאות ראשון כמקומות הבאים: ירו" שלים, רמת גן, חדרה, חולון, שדה נחום, רחובות, ראשון לציון, רמתים, מנדל" אשקלון, רעננה, רמת יוחנן, עפולה, כפר נלעדי, נהריה. העצרות משכו בכל מקום קהל רב. שבוע התנ"ך שנכבד ל"שבועיים, יימשך בישוכים אחרים, בשל קשיים סידוריים, גם שבוע שלישי.

מתבקש חומר לתולדות

ההגנה ברוסיה ואוקראינה "אלתירא" האגודה לחקר תולדות יהודי רוסיה ואוקראינה, פרסמה כרוז לכל חברי ההגנה ופעיליה ברוסיה ואוקר" אינה, לאסוף ולרכז את כל החומר ההיסטורי בכתב ובע"פ על תקופת ה" פרעות בשנים 1917—1920 לצורך חיבור ספר ההגנה היהודית ברוסיה ואוקראי" קשת לבדוק בנזים ולהפציא כל חומר שימצא: תעודות, מסמכים, תצלומים, יאטנים ועתונים. הכתובת: "אלתירא", אנודח לחקר תולדות יהודי רוסיה ואוקראינה, תל-אביב, ת. ד. 118.

העורך: ד"ר יעקב הורוויץ. רפוס "הארץ", ת"א, מוא"ה 56 המוציא לאור: הוצ' עתון "הארץ" בע"פ. מחזיר 60 פרומט